

"Global Retail Ecommerce Forecast". *eMarketer*. 2023. [Kreativnaya ekonomika, vol. 13, no. 1 \(2019\): 83-92.](https://on.emarketer.com/rs/867-SLG-901/images/Garifullin, B. M., and Zyabrikov, V. V.)

Hatami, H. et al. "The 90% success recipe: How digital and analytics can help commercial transformations beat the odds and the market". *McKinsey Global Institute*. September 01, 2018. <https://www.mckinsey.com/business-functions/marketing-and-sales/our-insights/the-90-percent-success-recipe>

Makogon, Yu. V. "Ustoychivoye razvitiye ekonomiki Ukrainy v aspekte sotrudnichestva s VTO i YeS" [Sustainable Development of the Ukrainian Economy in Terms of Cooperation with the WTO and the EU]. *Problemy razvitiya vneshneekonomicheskikh svyazey i privilecheniya inostrannykh investitsiy: regionalnyy aspekt*, vol. 1 (2008): 4-15.

Pankov, V. A. *Upravleniye stoimostyu naukoemkogo mashinostroitel'nogo predpriyatiya: teoriya i praktika* [Cost Management of a Knowledge-intensive Engineering Enterprise: Theory and Practice]. Kyiv: Naukova dumka, 2003.

Shishkov, Yu. "Vneshneekonomicheskiye svyazi v XX v. – ot upadka k globalizatsii" [Foreign Economic Relations in the 20th Century – From Decline to Globalization]. *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya*, no. 8 (2001): 14-18.

Timmers, P. "Business Models for Electronic Markets". *Electronic Markets*, vol. 8, no. 2 (1998): 3-8. DOI: <https://doi.org/10.1080/1019678980000016>

Velychko, K. Yu., Tymokhova, H. B., and Yevtushenko, H. V. "Mizhnarodni biznes-strategii tsyfrovoy transformatsii v umovakh «Suspilstva 5.0»" [International Business Strategies of Digital Transformation in the Conditions of «Society 5.0»]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 50 (2023). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-69>

УДК 331.556.4:336.743(477)

JEL: F22; F24; J11; J62

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-4-18-25>

ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ В УКРАЇНУ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ

©2024 САВЧЕНКО М. В., ІЩУК Ю. А., БАРЧУК К. В.

УДК 331.556.4:336.743(477)

JEL: F22; F24; J11; J62

Савченко М. В., Іщук Ю. А., Барчук К. В. Емпіричний аналіз грошових переказів трудових мігрантів в Україну: основні тенденції та економічні наслідки

У статті досліджується комплексний вплив війни та міграційних процесів на демографічну та економічну ситуацію в Україні. Акцент зроблено на тому, що конфлікт, що триває з 2014 р., і властива йому міграційна криза призвели до значного зменшення чисельності населення через масштабні міграційні потоки. Прогнозується, що до 2050 р. кількість населення України може зменшитися до 35,2 мільйонів осіб, що створить серйозні виклики для економіки та соціальної сфери. За даними, наведеними в статті, кількість грошових переказів з-за кордону до України зростає, що свідчить про інтенсивний розвиток міграційних потоків та зростання економічного внеску іммігрантів. Проте, на відміну від офіційних даних, фактичний обсяг глобальних грошових переказів, імовірно, є більшим через незареєстровані потоки. Грошові перекази відображають не лише фінансові внески мігрантів у розвиток економіки, але й показують рівень зв'язків та підтримки, яку мігранти надають своїм рідним і спільнотам в Україні. Порівнюючи з припливом прямих іноземних інвестицій, отримано розуміння того, як міграційні потоки впливають на економіку країни як через фінансові внески, так і через інші соціально-економічні аспекти. Стаття закликає до розробки ефективних стратегій для подолання викликів, пов'язаних з війною та міграційними процесами. Важливими компонентами таких стратегій є забезпечення економічного зростання та соціального добробуту населення, а також раціональне управління міграційними потоками для максимізації позитивного впливу міграції на економіку та суспільство України.

Ключові слова: еміграція, міграція, грошові трансферти, ВВП, грошові перекази мігрантів, прями іноземні інвестиції, кінцеве споживання.

Рис.: 7. Табл.: 1. Формул.: 1. Бібл.: 10.

Савченко Марина Василівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри міжнародних економічних відносин, Донецький національний університет імені Василя Стуса (вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: m_savchenko@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9063-3551>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AGU-8383-2022>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57208318448>

Іщук Юлія Анатоліївна – доктор філософії, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Донецький національний університет імені Василя Стуса (вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: yu.ishuk@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4187-7816>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/GXH-2065-2022>

Барчук Катерина Валентинівна – студентка, Донецький національний університет імені Василя Стуса (вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: barchuk.k@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2474-064X>

Savchenko M. V., Ishchuk Yu. A., Barchuk K. V. An Empirical Analysis of Remittances of Labor Migrants to Ukraine:**The Main Trends and Economic Consequences**

The article examines the complex impact of both war and migration processes on the demographic and economic situation in Ukraine. Emphasis is placed on the fact that the conflict that has been going on since 2014 and the migration crisis inherent in it have led to a significant decrease in the population due to large-scale migration flows. It is predicted that by 2050 the population of Ukraine may decrease to 35.2 million people, which will create serious challenges for the economy and social sphere. According to the data provided in the article, the number of remittances from abroad to Ukraine is growing, which indicates the intensive development of migration flows and the growth of the economic contribution of immigrants. However, the actual volume of such remittances is likely to be higher than indicated in official data due to the presence of unregistered flows. Remittances reflect not only migrants' financial contributions to the economy, but also the level of connection and support that migrants provide to their families and communities in Ukraine. Compared to the inflow of foreign direct investment, an understanding of how migration flows affect the country's economy both through financial contributions and through other socioeconomic aspects is presented. The article calls for the development of effective strategies to overcome the challenges posed by war and migration processes. Important components of such strategies are ensuring economic growth and social well-being of the population, as well as rational management of migration flows to maximize the positive impact of migration on the economy and society of Ukraine.

Keywords: emigration, migration, money transfers, GDP, migrant remittances, foreign direct investment, final consumption.

Fig.: 7. **Tabl.:** 1. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 10.

Savchenko Maryna V. – D. Sc.(Economics), Professor, Head of the Department of International Economic Relations, Vasyl Stus Donetsk National University (21 600-richchia Str., Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: m_savchenko@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9063-3551>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AGU-8383-2022>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57208318448>

Ishchuk Yuliia A. – PhD, Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economic Relations, Vasyl Stus Donetsk National University (21 600-richchia Str., Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: yu.ishuk@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4187-7816>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/GXH-2065-2022>

Barchuk Kateryna V. – Student, Vasyl Stus Donetsk National University (21 600-richchia Str., Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: barchuk.k@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2474-064X>

На сучасному етапі розвитку України міграційні процеси займають важливе місце в економічному та соціальному житті країни. Зростання міграційного потоку має значний вплив на державні фінанси, створюючи різноманітні економічні наслідки, які вимагають уважного аналізу. Поряд із позитивними аспектами, такими як збільшення доходів від переказів іноземців та сприяння економічному зростанню, існують серйозні виклики, такі як втрата робочої сили та збільшення навантаження на соціальні системи. Таким чином, важливо дослідити економічні наслідки міграційного потоку в контексті державних фінансів, щоб зрозуміти їхній вплив на економіку країни та розробити ефективні стратегії управління цими наслідками.

Останніми роками було проведено значну кількість досліджень, що розглядають міграційні процеси в Україні, їх причини та наслідки. Так, Подра О. та Петришин Н. звертають увагу на глибокий аналіз міграційних процесів в Україні, висвітлюючи фактори, які спонукають до міграції, та їх вплив на соціальний та економічний контекст країни. Голота Н., Михайлов Р. і Машталір М. досліджують правові аспекти впливу цифровізації на міграційні процеси. Томашук І. та Болтовська Л. зосере-

джуються на глобалізації світової економіки та її впливі на міграційні процеси. Попик О. досліджує екологічні та економічні аспекти міграційних процесів, акцентуючи увагу на важливості врахування екологічних наслідків міграції для розробки сталих рішень.

Метою дослідження полягає у здійсненні емпіричного аналізу грошових переказів трудових мігрантів в Україну в контексті виявлення основних тенденцій і дослідженні економічних наслідків міграції.

Міграція – це процес зміни постійного місця проживання індивідів чи соціальних груп: переміщення в інший регіон країни або в іншу країну. Міграцією є також переїзд на проживання із села в місто та навпаки.

Соціально-економічна мета міграції полягає в забезпеченні відповідності між потребою в робочій силі та її доступністю в різних регіонах країни, а також у задоволенні особистих потреб працівників у соціальному, професійному та духовному планах [1].

Міграційні явища охоплюють різні види переміщення населення, включно із сезонними, епізодичними та маятниковими переселеннями. Вони

виявляються в масових переміщеннях населення через кордони різних територій з різною тривалістю, регулярністю та цільовою спрямованістю. Міграції можуть включати зміну місця проживання назавжди або на тривалий час, а також можуть відбуватися без зміни місця проживання. Міграційні процеси складаються з різних потоків, і саме тому термін «міграції» використовується в загальному значенні та у множині.

Сучасне трактування поняття міграції у вузькому значенні можна представити таким тлумаченням: «Міграція визначається як переміщення ... людей через кордони тих чи інших територіальних утворень з метою постійної чи тимчасової зміни місця мешкання» (рис. 1) [2].

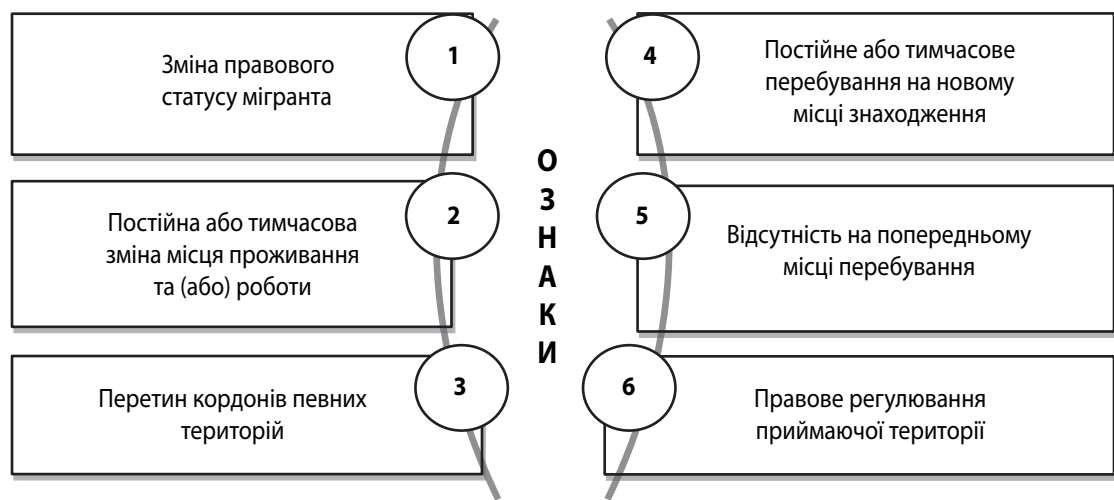

Рис. 1. Ознаки, якими характеризують міжнародну міграцію

Джерело: побудовано авторами на основі даних [2].

Основною відмінністю є те, що міграція – це вже завершений факт переміщення населення. У процесі аналізу міграційних процесів виокремлюють терміни «міграційна мобільність» або «міграційна рухливість» [3].

Міграційні потоки виявляються складними та динамічними, залежать від різноманітних чинників, особливо від змін у світовому контексті. Глобальні трансформації, такі як економічні зміни, політичні конфлікти, зміни клімату та соціокультурні трансформації, впливають на рух населення, створюючи нові виклики та можливості для міграційних процесів.

У системі міграційних процесів в Україні трудова міграція займає особливе місце, перевищуючи за сукупністю всі інші види міграційних переміщень. Наразі Україна є однією з найбільших країн-донорів у Європі за працівниками.

Станом на 1 січня 2022 р. населення України, за оцінками Держстату, становить 41,2 млн осіб (рис. 2). Водночас Держстат включив до даних окуповане населення частини Донецької та Луганської областей з 2014 р. Прогнозується, що до 2050 р. чисельність населення України скоротиться до 35,2 млн осіб, а до 2050 р. частка населення старше 60 років сягне 34%.

Спричинена російською агресією закордонна міграція українців вимагає експертної та наукової рефлексії, без цього неможливе розроблення дієвих стратегій та державної політики в різних сферах.

Готовність українців виїхати в пошуках безпеки за кордон змінювалася протягом 2022 р., на що впливали різні чинники: рівень безпеки в конкретному регіоні, забезпеченість основними інфра-

структурними послугами та роботою, фінансові та інші можливості родини. За офіційними даними, з початку активної фази воєнної агресії РФ кількість населення України зменшилася на 6,7 млн осіб, а негативне сальдо міграції у 2022 р. може становити 9,43 млн громадян. Обсяги нинішньої міграції перевищують усі показники за період незалежності України, яку держава здобула 1991 р. [4].

Міжнародні грошові перекази – це грошові перекази або перекази в натуральній формі, які здійснюють мігранти безпосередньо сім'ям або громадам у їхніх країнах походження.

Світовий банк збирає глобальні дані про міжнародні грошові перекази, незважаючи на безліч прогалин у даних, відмінностей у визначеннях і методологічних проблем у складанні точної статистики (рис. 3). Однак його дані не охоплюють неза-

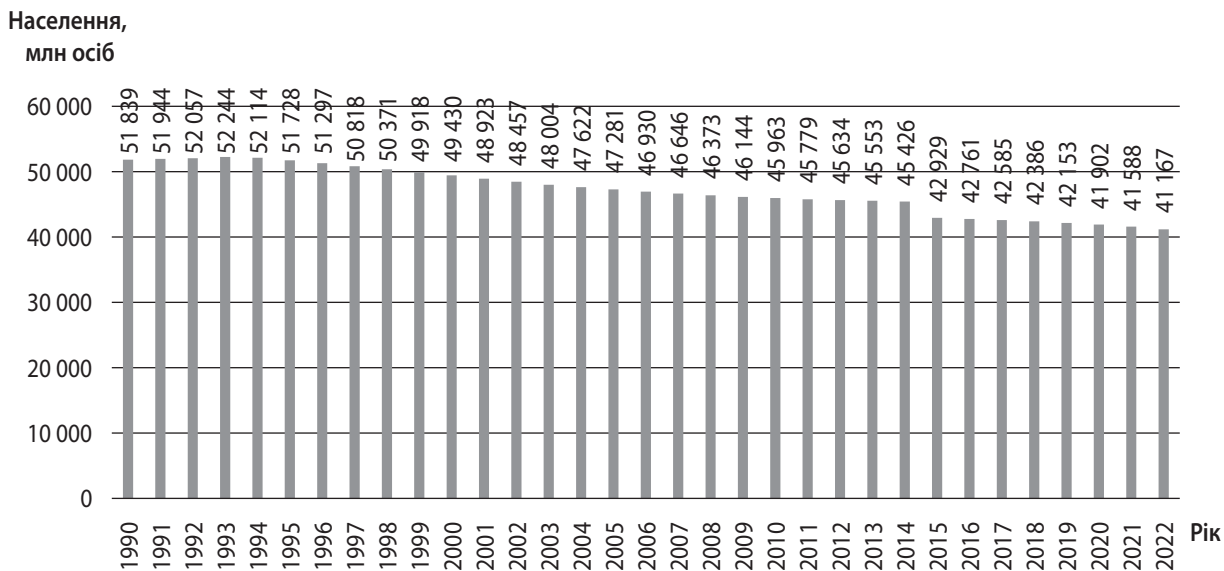

Рис. 2. Динаміка населення України в 1990–2022 рр. на 1 січня відповідного року, млн осіб

Примітки: 2002 р. – за результатами перепису 2001 р.; 2014–2019 рр. – без урахування території Криму та неконтрольованих Україною районів Донбасу.

Джерело: побудовано авторами на основі даних [5].

Рис. 3. Грошові перекази в Україну з-за кордону за 2009–2023 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано авторами на основі даних [8].

реєстрованих потоків через офіційні чи неофіційні канали, і тому фактичний обсяг глобальних грошових переказів, імовірно, буде більшим за наявні оцінки [7].

Перекази українських мігрантів усе ще залишаються важливим джерелом притоку валюти, хоча їхній обсяг у 2022 р. був на 1,4 млрд дол. менше, ніж у 2021 р., а у 2023 р. ще зменшився на 1,2 млрд дол.

На тлі скорочення загального обсягу переказів у 2022 р. зросли витрати мігрантів у країнах перебування (+8,5%) та суми сплачених податків у країнах перебування (+16,1%) [9]. У 2023 р. українці

отримали 11,28 млрд дол. США доходів від оплати праці за кордоном. При цьому грошові перекази трудових мігрантів в Україну становили 11,44 млрд дол. США. Починаючи з 2014 р. значення оплати праці в складі поточних операцій платіжного балансу постійно зростало до 2021 р. (рис. 4).

Більшість коштів імміграційних переказів використовуються для задоволення повсякденних потреб і купівлі товарів тривалого користування, і лише в окремих випадках основним напрямом витрат закордонних доходів є інвестиції. Можливі напрямки залучення «іммігрантських» грошей в економіку країни (рис. 5).

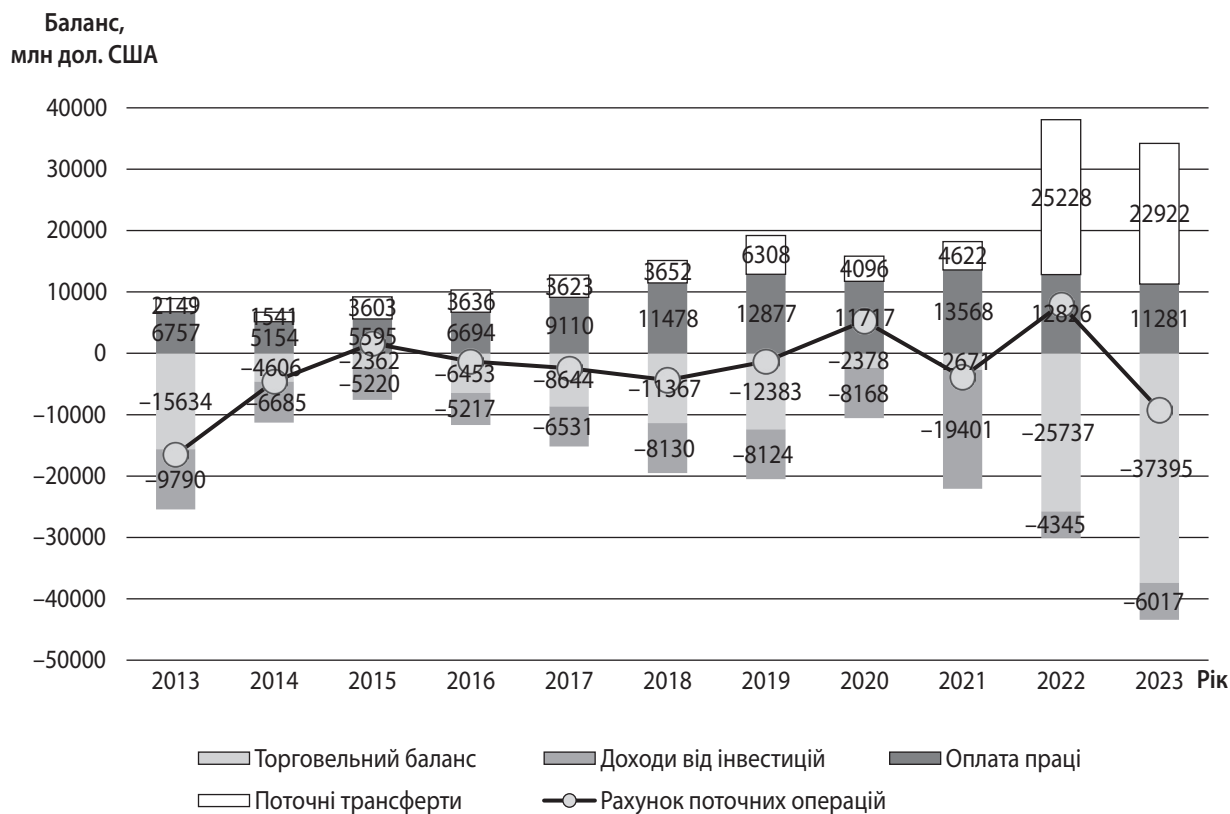

Рис. 4. Компоненти поточного рахунку платіжного балансу (включно з оплатою праці) за 2013–2023 рр., млн дол. США

Джерело: складено авторами за даними [8].

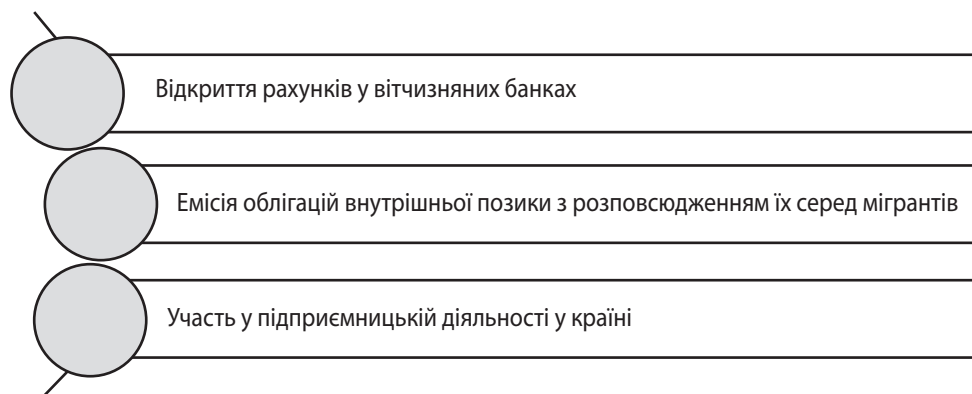

Рис. 5. Напрямки залучення «іммігрантських» грошей в економіку країни

Джерело: авторська розробка.

Основною проблемою у формуванні трудової міграційної політики країни є недооцінка можливості використання підприємницького потенціалу трудових мігрантів та їхніх родичів, які залишаються в Україні. Іммігранти, які ведуть бізнес за кордоном, не схильні відкривати бізнес після повернення додому через неоптимальні умови для ведення бізнесу в країні. Тому для України важливо оцінити не наявний вплив грошових переказів, а потенційний вплив нереалізованої

підприємницької діяльності мігрантів, які повертаються, та членів їхніх сімей [6].

Збільшення імміграційних переказів може свідчити про підвищення рівня зайнятості та економічної активності українських емігрантів, а також поліпшення економічних умов у країнах, де проживає українська діаспора. Крім економічного ефекту, сприятливі умови для підприємницької діяльності є запорукою переломного моменту трудової міграції, що особливо важливо для України,

яка в майбутньому зіткнеться з дефіцитом робочої сили.

Пріоритетом політики щодо залучення доходів трудових мігрантів в економіку є поліпшення підприємницьких можливостей в Україні. Інші перелічені напрямки важко реалізувати через недовіру українського населення до фінансових установ. На жаль, практично неможливо придумати ефективні заходи для швидкого підвищення довіри населення та іммігрантів до української банківської системи.

У 2023 р. через офіційні та неофіційні канали до України надійшло 13 млрд дол. в еквіваленті (рис. 6).

Отже, найбільший обсяг коштів надходив у 2023 р. з Польщі – 4239 млн дол. США, на другому місці знаходяться США з показником 1221 млн

дол., далі йдуть Чехія, Велика Британія та Німеччина. За даними рис. 6 видно, що Польща за досліджений період була завжди лідером – як за чисельністю українських мігрантів, так і за розмірами грошових переказів.

Грошові перекази мігрантів до 2022 р. були одним із факторів поживлення економічної діяльності в країні, хоча темпи зростання ВВП і були далекими від бажаних.

При порівнянні надходжень грошових переказів з прямими інвестиціями в Україну видно, що надходження грошових переказів в Україну значно перевищує показник прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Лише у 2012 р. приплив прямих іноземних інвестицій перевищив грошові перекази на 875 млн дол. США (рис. 7). Саме тому можна побачити, як міграційні потоки впливають на економіку нашої країни через фінансові внески.

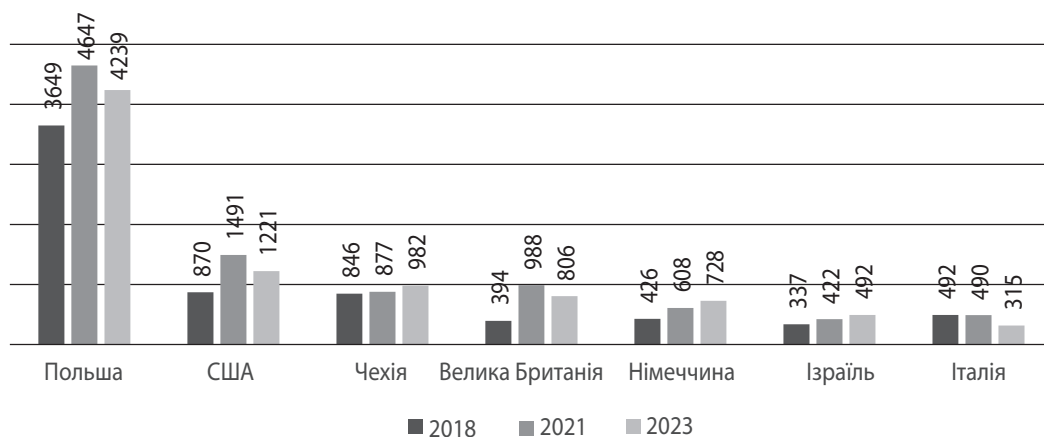

Рис. 6. Грошові перекази в Україну у 2018–2023 рр. за найвагомішими країнами, млн дол. США

Джерело: побудовано авторами на основі даних [8].

Надходження,
млн дол. США

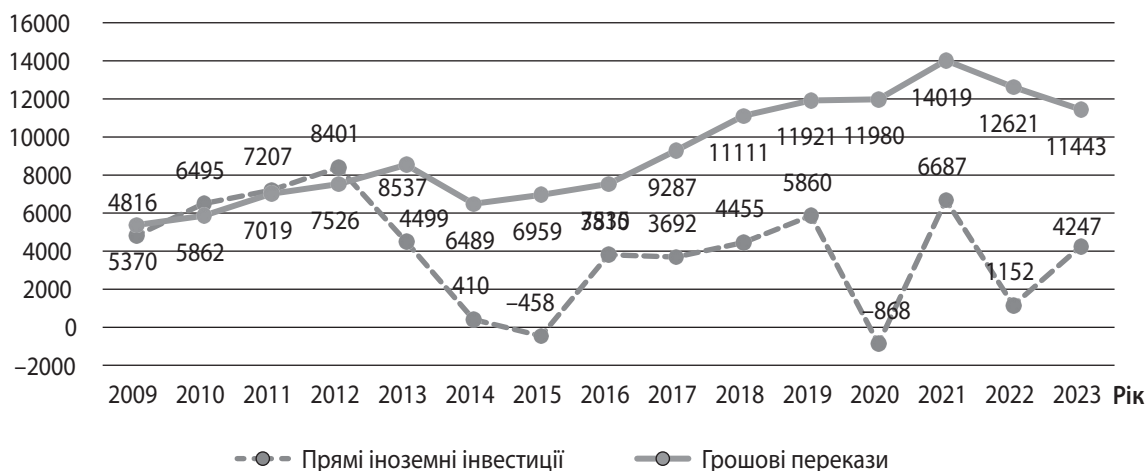

Рис. 7. Динаміка надходження прямих іноземних інвестицій та грошових переказів в Україну за 2009–2023 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано авторами на основі даних [8].

Значні зміни у структурі населення України внаслідок війни, що триває, матимуть серйозні наслідки для економіки країни. Для більш детального вивчення цих змін важливо врахувати, що на 2022 р. в Україні було зареєстровано 10,8 млн пенсіонерів. Війна призвела до пересування молодого населення, що ще більше поглиблює проблему старіння населення. Зменшення кількості економічно активного населення створить ряд викликів для підтримки економічного зростання та забезпечення соціального добробуту громадян.

За даними Світового банку, приватне споживання на кінець 2023 р. буде на 50% нижчим, ніж у попередньому році. Це явище негативно впливає на інвестиційний клімат, а також обмежує експортні можливості для української продукції [10].

Рівень прямих іноземних інвестицій в Україну наразі становить 0%. Цей показник залишиться таким самим у воєнний час, хоча приплив прямих іноземних інвестицій прискориться в період після воєнної відбудови.

Податкові надходження до державного бюджету зменшуються, а видатки на додаткові соціальні витрати зростають. Наприклад, виплати тимчасово переміщеним особам перевищують 14 млрд грн на місяць. На тлі війни та міграційної кризи спрогнозувати співвідношення податкових надходжень до ВВП на найближчі рік-два практично неможливо [10].

У світовій практиці оцінка економічних наслідків міграції здійснюється з погляду економічного розвитку держави в зіставленні з розмірами грошових переказів, прямих іноземних інвестицій та приватного споживання. У контексті цього здійснено спробу побудови моделі зв'язку між обсягами ВВП (y) та сумами прямих іноземних інвестицій (x_1), грошових переказів (x_2) та кінцевого приватного споживання (x_3).

Використовуючи метод найменших квадратів, для множинної регресії отримані такі значення невідомих параметрів рівняння:

$$y = 13313,1 + 1,93x_1 + 0,67x_2 + 0,99x_3. \quad (1)$$

Перевірка моделі на адекватність дозволила обчислити її певні характеристики (табл. 1).

За даними табл. 1 можна зробити такі висновки:
1) між чинниками, які досліджувались в моделі, та ВВП існує досить міцний зв'язок ($R_{xy} = 0,985$);
2) коефіцієнт детермінації свідчить, що 97,0% зміни обсягу ВВП залежить від факторів, які включено до моделі, а 3% – це вплив інших чинників, що наразі не досліджувались;

3) попарні коефіцієнти кореляції вказують, що найбільший зв'язок ($r_{x_3y} = 0,968$) існує між ВВП і сумами кінцевого приватного споживання.

Значення коефіцієнта парної кореляції показує: чим більшими є суми кінцевого приватного споживання, тим більшими стають розміри ВВП. Отже, можна зробити висновок, що суми грошових переказів мають дуже слабкий вплив на економічне зростання. Прогнозоване зростання ВВП при зростанні грошових переказів до ВВП на 1% складе 0,67%. Найбільш вагомим є вплив на ВВП суми інвестицій, і він утричі перевищує силу впливу грошових переказів трудових мігрантів.

ВИСНОВКИ

Війна в Україні має значний вплив на демографічну та економічну ситуацію в країні. Військові конфлікти, що тривають з 2014 р., а також нещодавнє вторгнення у 2022 р. призвели до різкого зменшення населення. Міграційна криза спричинила зменшення чисельності населення працездатного віку і збільшення кількості пенсіонерів та осіб з інвалідністю, що створює значні виклики для економіки країни.

Це зменшення чисельності населення призвело до скорочення приватного споживання, експорту та іноземних інвестицій. Зменшення податкових надходжень і збільшення соціальних витрат також поглибили економічну кризу. Для максимально безболісного виходу з неї в майбутньому вкрай важливо впроваджувати міграційну та демографічну політику, спрямовану на вирішення проблем, висвітлених у цьому дослідженні.

Також було виявлено, що у 2023 р. найбільший обсяг грошових переказів в Україну надійшов з Польщі – 4239 млн дол. США, далі слідують США з показником 1221 млн дол., а потім – Чехія, Вели-

Таблиця 1

Характеристики моделі

Характеристики моделі	Значення	Характеристики моделі	Значення
Коефіцієнт множинної кореляції (R_{xy})	0,985	Парні коефіцієнти кореляції, у т. ч.:	
Коефіцієнт детермінації (d)	0,970	1) суми прямих іноземних інвестицій (r_{x_1y})	0,425
F-критерій розрахунковий ($F_{розр}$)	120,341	2) суми грошових переказів (r_{x_2y})	0,521
		3) суми кінцевого приватного споживання (r_{x_3y})	0,968

Джерело: розраховано авторами.

ка Британія та Німеччина. Було проведено порівняльний аналіз надходжень грошових переказів та прямих іноземних інвестицій в Україну. Він відображає, що грошові перекази значно перевищують обсяг прямих іноземних інвестицій. Лише у 2012 р. обсяг ПІІ перевищив грошові перекази на 875 млн дол. США. Це свідчить про важливість міграційних потоків у формуванні економічного розвитку країни через фінансові внески мігрантів. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Міграційні процеси в Україні сучасний стан і тенденції. *Міністерство освіти і науки України*. 2022. URL: http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/03/robota_10.pdf
2. Безуглий П. Г. Теоретичні засади дослідження міграційних процесів. *Політичне життя*. 2018. № 1. С. 5–13. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2018.1.1>
3. Білоцерківець В. В., Завгородня О. О., Лебедева В. К. та ін. *Міжнародна економіка* : підручник. Київ : ЦУЛ, 2012. 416 с.
4. Філіпчук Л., Ломоносова Н., Сирбу О., Кабанець Ю. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого – 24 березня 2022). *Cedos*. 29.03.2022. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznya-2022/>
5. Населення України. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/>
6. Церковний І. Міграційні зв'язки України: проблеми та тенденції розвитку. URL: https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/59674/1/Мaгістерська_Церковний_15.11.pdf
7. Яковенко Ю. Сучасні тенденції розвитку міграційних процесів: глобальні особливості та наслідки для України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Економічна»*. 2020. Вип. 98. С. 79–88. DOI: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2020-98-08>
8. Ставки, індекси, тарифи. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/>
9. Поворозник В. У Європу за рік виїхало 8 млн українців, але перекази працівників просили на \$1 млрд. У чому причина? *Forbes*. 21.03.2023. URL: <https://forbes.ua/money/u-2022-mu-ukrainski-migranti-prosili-v-postachannya-valyuti-na-1-mlrd-chomu-skorotilisya-perekazi-rozpovidae-ekonomist-vasil-povoroznik-21032023-12522>
10. Стародубов О. Міграційна криза – масштаб, економічні наслідки і шляхи подолання. *Українська правда*. 02.09.2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/08/2/7361562/>

REFERENCES

- Bezuhlyi, P. H. "Teoretychni zasady doslidzhennia mihratsiinykh protsesiv" [Theoretical Foundations of the Study of Migration Processes]. *Politychne zhyttia*, no. 1 (2018): 5-13. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2018.1.1>
- Bilotserkivets, V. V. et al. *Mizhnarodna ekonomika* [International Economics]. Kyiv: TsUL, 2012.
- Filipchuk, L. et al. "Vymushena mihratsiia i viina v Ukraini (24 liutoho - 24 bereznia 2022)" [Forced Migration and War in Ukraine (February 24 - March 24, 2022)]. *Cedos*. March 29, 2022. <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznya-2022/>
- "Mihratsiini protsesy v Ukraini suchasnyi stan i tendentsii" [Migration Processes in Ukraine, Current State and Trends]. *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. 2022. http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/03/robota_10.pdf
- "Naselennia Ukrainy" [Population of Ukraine]. *Minfin*. <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/>
- Povoroznyk, V. "U Yevropu za rik vykhalo 8 mln ukraintsiv, ale perekazy pratsivnykiv prosily na \$1 mlrd. U chomu prychna?" [8 Million Ukrainians Left for Europe During the Year, but Workers' Remittances Were Requested for \$1 Billion. What Is the Reason?]. *Forbes*. March 21, 2023. <https://forbes.ua/money/u-2022-mu-ukrainski-migranti-prosili-v-postachannya-valyuti-na-1-mlrd-chomu-skorotilisya-perekazi-rozpovidae-ekonomist-vasil-povoroznik-21032023-12522>
- "Stavky, indeksy, taryfy" [Rates, Indexes, Tariffs]. *Minfin*. <https://index.minfin.com.ua/ua/>
- Starodubov, O. "Mihratsiina kryza – mashtab, ekonomichni naslidky i shliakhy podolannia" [Migration Crisis – Scale, Economic Consequences and Ways to Overcome It]. *Ukrainska pravda*. September 02, 2022. <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/08/2/7361562/>
- Tserkovnyi, I. "Mihratsiini zviazky Ukrainy: problemy ta tendentsii rozvytku" [Migration Relations of Ukraine: Problems and Trends of Development]. https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/59674/1/Мaгістерська_Церковний_15.11.pdf
- Yakovenko, Yu. "Suchasni tendentsii rozvytku mihratsiinykh protsesiv: hlobalni osoblyvosti ta naslidky dlia Ukrainy" [Modern Trends in the Development of Migration Processes: Global Features and Consequences for Ukraine]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriiia «Ekonomiczna»*, no. 98 (2020): 79-88. DOI: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2020-98-08>